

ONDER DE LOEP

**Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo / Oldenzaal**

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a
7556 DT Hengelo
☎ (074) 291 7611
e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

André Bolt

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daarop volgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Tureluur
(*Tringa totanus*)

Foto's: Harry de Jong
(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo / Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
AGENDA.....	2
TERUGBLIK	6
DE NATUUR OP BEDRIJVENTERREIN OOSTERVELD	13
GEZIEN VANUIT HET RAAM.....	14
B(L)OEFIENDE PLANTEN	15
OVER ZEE OP DEN RUG VAN KRAANVOGELS	16
EEN BOOMVERHAAL UIT ARBORETUM SINGRAVEN	20
DOUGLASSPAR (PSEUDOTSUGA MENZIESII)	20
KONINKLIJKE ONDERSCHIEDING VOOR JAN ZWIENENBERG.....	21
BESTE KNNV	22

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo / Oldenzaal) bedraagt € 32,- per jaar; gezinsleden betalen € 10,-

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling of via de website.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo / Oldenzaal:

◆ Voorzitter

Wytze Boersma

Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711

E-mail: wytze.boersma@hetnet.nl

◆ Secretaris

Jan Zwieneberg

Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975

E-mail: j.h.zwieneberg@ziggo.nl

◆ Penningmeester (en ledenadministratie)

Jan Weernink

Landmansweg 102a, 7556 LZ Hengelo, ☎ (074) 2422448

E-mail: weernink39@gmail.com

◆ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

◆ Bestuurslid en lezingen

Annette Ros

Venusstraat 111, 7557 WS Hengelo, ☎ (074) 2918668,

E-mail: annetteros8@gmail.com

◆ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,

E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

◆ Website: www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal

Van het bestuur

De landelijke besturen van IVN en KNNV hebben besloten om (voorlopig) niet te fuseren. De prioriteit ligt volledig bij de samenwerking op plaatselijk niveau. Wel zijn er landelijk contacten gelegd met de Heymans en Thyse Stichting.

Onze afdeling heeft goede afspraken gemaakt met IVN Hengelo. We organiseren dit jaar samen twee excursies en blijven nauw samenwerken richting gemeente. Ook proberen we om elkaars activiteiten in de onze bladen op te nemen. In het najaar evalueren we deze afspraken en zullen dan ook beslissen of we tot meer structurele afspraken moeten komen. Verder zijn Wytze Boersma en ondergetekende op bezoek geweest bij IVN Oldenzaal. Tijdens hun jaarvergadering hebben wij een en ander verteld over de geschiedenis van onze afdeling en over ons activiteitenprogramma. Wij vonden het een plezierige en open bijeenkomst. In het bestuur hebben we afgesproken dat we na de zomervakantie bekijken of we ook met deze afdeling nadere afspraken willen maken.

Tijdens de jaarvergadering hebben we, met een goed gevoel, teruggekeken op de viering van ons 100 jarig bestaan in 2016. De excursies en de zeer boeiende jubileumlezing zijn steeds goed bezocht. Ook verscheen er een prachtige jubileumuitgave van Onder de Loep. Hiervoor nogmaals dank en complimenten aan al degenen, die meegewerkt hebben om dit tot een succes te maken.

Niet onbelangrijk is ook het feit dat we met de uitgaven binnen het budget zijn gebleven. Mede door een aantal giften is er nog een batig saldo van ongeveer € 500,00. Tijdens de jaarvergadering is voorgesteld om dit (deels) aan een blijvende herinnering aan ons jubileum te besteden. Dit plan kreeg brede steun. **Graag ontvangen van de leden suggesties voor zo'n blijvende herinnering.** Het streven is om dit nog dit jaar te realiseren.

Suggesties graag naar onze voorzitter, Wytze Boersma of ondergetekende.

Dan ben ik verschillende mensen nog een persoonlijk woord van dank schuldig in verband met het ontvangen van een Koninklijke onderscheiding op 26 april jl.. Het was een heel leuke bijeenkomst, waarvan ik samen mijn vrouw, zeer genoten heb. Ik ben er blij mee en ook trots op. Nogmaals dank aan de mensen binnen IVN en KNNV, die dit voor mij gedaan hebben.

Jan Zwieneberg, secretaris

Publieksexcursie 30 april 2017, samen met het IVN Hengelo

Excursies

Het gebruikelijke verzamelpunt is (tenzij anders aangegeven) aan de **Boerhaavelaan te Hengelo** op het parkeerterrein naast huisnummer 146 (is richting Borsthuis). Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Indien van toepassing wordt ook het **verzamelpunt ter plekke** aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen (dit is op eigen risico bij het evt. niet doorgaan van de excursie).

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Lezingen / vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar lezingen / vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het Buurthuis "t Lansink" aan de Twijnstraat 8 te Hengelo.

Indien er belangstelling is voor "meerijden met anderen" bij een lezing 's avonds: neem even contact op met een van de bestuursleden (zie colofon).

Lezingen afd. Enschede

De lezingen van de afd. Enschede vinden plaats in het museum `de TwentseWelle` te Enschede

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zaterdag 03 juni 2017	Excursie: Gildehauser Venn
Woensdag 14 juni 2017	Excursie: Bedrijventerrein Oosterveld
Zondag 25 juni 2017	Excursie: Regge
Zaterdag 15 juli 2017	Excursie: Zoddebeek
Zondag 06 augustus 2017	Excursie: De Doorbraak
Zaterdag 26 augustus 2017	Excursie: Sprengenberg
Zondag 10 september 2017	Excursie: Ottershagen

Excursie: Gildehauser Venn

Datum : Zaterdag 03 juni 2017
Thema : Heide met vennen
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : tot plm. 13.00 uur
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)

Net over de grens ten zuiden van Gildehaus ligt het 350 ha grote Gildehauser Venn. Het gebied bestaat uit zandruigen met droge heide, natte heide met vennen en dennenbossen. Om het natuurgebied liggen de zogenaamde Feuchtwiesen (met een totale oppervlakte van nog eens 300 ha) die bestaan uit extensief beheerde graslanden met houtwallen en poelen.

Het Gildehauser Venn is aangewezen als Natura 2000 gebied vanwege de grote natuurwaarden met bijzondere soorten als de Grauwe klauwier, de Adder, het Gentiaanblauwtje en de Beenbreek. Vorig jaar schijnt zelfs de Kraanvogel in het gebied gebroed te hebben. We maken een wandeling vanaf de rand van het gebied bij Bardel door de Feuchtwiesen naar het Venn. Door het Venn loopt een wandelpad waarlangs twee uitkijktorens staan waarmee je een goede indruk van het gebied krijgt.

Verzamelpunt: voor mensen die rechtstreeks naar het excursiegebied gaan, moeten even contact met mij opnemen zodat ik het vertrekpunt ter plaatse kan toelichten.

Grauwe Klauwier

Excursie: Regge

Datum : Zondag 25 juni 2017
Thema : Natuurontwikkeling
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)

In 2014 zijn we op verschillende plekken langs de Regge geweest om de natuurontwikkeling te volgen. Toen hebben we op vier plaatsen een excursie gehouden.

Het leek ons een goed idee om nu, 3 jaar later er nog eens te gaan kijken hoe de natuur zich heeft ontwikkeld. Deze keer gaan we het stroomgebied van de Regge tussen Rijssen en Nijverdal bekijken. Toen we er drie jaar geleden waren, waren de projecten net afgerond en troffen we veel pioniersvegetatie aan. Deze keer zullen we de volgende ontwikkelingsfase aantreffen. Ik denk dat er meer opslag is van Els en Wilg. Op andere plekken zullen we weer overgangsgebieden zien. Deze ontwikkeling zal de excursie een aparte dimensie geven.

Omdat de excursie net na het broedseizoen is, hopen we dat we jonge (water) vogels zullen aantreffen. Ook is de verwachting dat we, evenals vorige keer de nodige libellen en juffers zullen zien. Het verslag van de vorige keer van 25 mei 2014 is te vinden in Onder de Loep van juni 2014 en op de website onder `Verslagen`.

Verzamelpunt: we starten halfweg Rijssen-Nijverdal (N347) bij de stuw met picknickbanken om plm. 09:30 uur. Het is tussen de palen N12 en N16 van de groene route van het wandelnetwerk-Twente.

Bleekgele Hennepnetel

Excursie: Zoddebeek

Datum : Zaterdag 15 juli 2017
Thema : Libellen
Vertrek : 13.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Middag (13.00 tot 16.30 uur)
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)

Wij hebben Gerard Dutmer, deskundige op het gebied van libellen, bereid gevonden om voor onze afdeling een libellenexcursie bij de Zoddebeek te verzorgen.

De Zoddebeek ontspringt in Duitsland, stroomt ten zuiden van Buurse Nederland binnen en stroomt dan nog circa 6,5 km door agrarisch gebied om ten zuiden van het Buurserzand in de Buurserbeek uit te monden.

In 2007 is deze beek opnieuw ingericht, waarbij het beekdal breed is aangelegd en de beek vrij ondiep door een warm beekdal stroomt.

Deze combinatie: een warm microklimaat en ondiep, helder stromend water, zorgt voor een ideale habitat voor twee beek bewonende oeverlibellen: de Beekoeverlibel en de Zuidelijke oeverlibel: twee vrij schaarse Rode Lijst soorten.

Deze twee soorten hebben hun hoofdvliegtijd in de maanden juli en augustus. Ook op het zien van andere beek bewonende libellen zoals de Weidebeekjuffer maken we kans.

Weidebeekjuffer

Bij de Ammeloeweg liggen, naast de Zoddebeek, in een grasland ook nog drie vrij grote plassen waarvan er twee heel geschikt zijn voor libellen. Dit grasland is omringd door een stuk vrij oud loofbos en een houtwal en vogelliefhebbers kunnen hier ongetwijfeld aan hun trekken komen. Plantenliefhebbers kunnen hun hart ophalen langs de Zoddebeek en in het grasland.

Opmerking: Wanneer de weersomstandigheden voor het zien van libellen ongeschikt zijn, maken we als alternatief een excursie langs de heringerichte Buurserbeek stroomopwaarts van de Schansbrug.

Verzamelpunt: de kruising van de Ammeloeweg met de Zoddebeek om plm. 13.30 uur.

Excursie: de Doorbraak- Mokkelengoor

Datum : Zondag 06 augustus 2017
Thema : Natuurontwikkeling
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Gerrit Haverkamp (074-2668489)

Het Mokkelengoor is een 44 hectare groot natuurgebied in de buurschap Ijpelo. Staatsbosbeheer is de eigenaar van dit niet opengestelde moerasreservaat.

Het gebied bestaat uit een verland ven, gelegen in een laagte van het dekzandlandschap. Deze laagte is een pingo-ruïne uit het Weichselien.

Het terrein is grotendeels begroeid met een ondoordringbaar broekbos, omgeven door zeer natte dottergraslandjes.

Er komen enkele zeldzame plantensoorten voor, zoals het Melkviooltje, Moeraskartelblad, Dwergzegge, Geelgroene zegge.

Moeraskartelblad (foto: Gerrit Haverkamp)

Grenzend aan het Mokkelengoor ligt de nieuwe beek en natuurontwikkelingsgebied de Doorbraak. Een dertien kilometer lange nieuwe beek, die dwars door het buitengebied van Almelo gaat. Inmiddels komen ook hier allerlei bijzondere planten en dieren voor.

Verzamelpunt: De parkeerplaats Ypeloschoolweg 3
Vertrek om plm. 09.30 uur.

Excursie: Sprengenberg

Datum : Zaterdag 26 augustus 2017
Thema : Heide
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)

De Sprengenberg bij Haarle, eigendom van Natuurmonumenten, maakt deel uit van het Nationale park De Sallandse Heuvelrug. Het heuvelachtige gebied is vooral bekend om de uitgestrekte droge heidevelden, de fraaie vergezichten en de laatste Nederlandse populatie van het Korhoen.

Bij de laatste excursie van onze afdeling in dit gebied op zondag 23 augustus 2009 was er sprake van een plaag van het Heidehaantje. Op de zandpaden lagen honderden bruine kevertjes. Hierdoor troffen we in plaats van de paars bloeiende Struikhei bruin verkleurende planten aan. We gaan kijken of de heide inmiddels al weer in bloei staat.

De excursie voert ons niet alleen over de heide maar ook door uitgestrekte bossen en lanen met Amerikaanse eik. De sprookjesachtige Palthetoren maakt deel uit van de route. Wij hopen op zonnig weer waardoor we ook kans maken om de Zandhagedis te zien.

Heidehaantje

Verzamelpunt: de parkeerplaats aan de Oude Deventerweg bij de Informatieshuur De Pas nabij Haarle. We vertrekken hier omstreeks 09.45 uur..

Excursie: Ottershagen

Datum : Zondag 10 september 2017
Thema : Vogeltrek
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavenlaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Harry de Jong (06-55324290)

De `Ottershagen` ligt tussen Lattrop en Tilligte. Dit gebied is aangekocht door Vereniging Natuurmonumenten. het is ongeveer 50 ha groot. Ottershagen is een zeer belangrijk natuurgebied voor broedende weidevogels.

Voor kritische weidevogelsoorten heeft dit gebied een aantrekkingskracht. Tot de broedvogels behoren de volgende soorten: grutto, tureluur, kievit, slobeend, krakeend, scholekster, wintertaling, zomertaling, kleine plevier, kuifeend, dodaars, kwartel, watersnip, grauwe gans, knobbelzwaan, bergeend, wilde eend, gele kwikstaart, witte kwikstaart, veldleeuwerik, graspieper, grote gele kwikstaart, grasmus, steenuil, kerkuil, torenvalk, buizerd.

In de wintermaanden verblijven hier met regelmaat grote groepen grauwe ganzen, rietganzen en knobbelzwanen. Het reservaat de `Bergvennen` bestaat uit een plaatselijk licht glooiend heideterrein, waarin zich enkele vennen bevinden. In het zuidoosten ligt, tegen de Duitse grens, een oud grove dennenbos.

Ook het noordelijke gedeelte van het reservaat is voor een deel begroeid met dennen en berk; we treffen echter ook nog een wilgenbegroeiing aan op de lagere plaatsen, de maten genaamd.

Hier vinden we belangrijke schraallandvegetaties. In het centrale deel van het reservaat liggen de meeste vennen. Deze ondiepe vennen behouden hun water door een opmerkelijke samenstelling van de bodem. De vennen zijn van oorsprong voedselarm. Een enkel ven heeft nog de karakteristieke door golfslag veroorzaakte zandige oever. Hier komen nog de zeldzame vertegenwoordigers van het oeverkruidverbond voor zoals waterlobelia en oeverkruid.

Waterlobelia

Rietgors

Als broedvogels treffen we hier aan: wilde eend, kuifeend, dodaars, tafeleend, meerkoet, waterral, waterhoen, wulp, tureluur, rietgors, boompieper, geelgors, diverse mezen, wintertaling, buizerd, torenvalk, grote bonte specht, kleine karekiet en goudvink.

Wintertaling

Doortrekkende en pleisterende vogelsoorten zijn: watersnip, slobeend, bokje, zomertaling, boomvalk, bruine kiekendief, goudplevier, houtsnip, grutto, witgatje, oeverloper, groenpootruiter, kemphaan, zwarte stern, bergeend, blauwe reiger, witoogend, bosruiter, graspieper, witte en gele kwikstaart, tapuit, boomleeuwerik en klapekster.

Verder treffen we hier nog aan de heikikker, groene en bruine kikker en de levendbarende hagedis.

Voorts belangrijk vanwege de grote aantallen libellen en vlinders waaronder gentiaanblauwtje en zilveren maan.

Verzamelpunt: de Kerspelweg (zijweg van de Ottershagenweg) enkele honderden meters inrijden tot de kijkhut.

Verslag excursie: Altena & Asbroek

Datum : Zondag 12 maart 2017
Thema : Frisse neuzenwandeling
Deelnemers : 8
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Bewolkt

Dit keer was de eerste excursie van het seizoen op het bij Beckum gelegen Altena/Asbroek. Het gebied maakt deel uit van het landgoed Twickel. Het bestaat uit een kleinschalig agrarisch landschap met oude boerderijen, kronkelende wegen begeleid door oude eiken en kleine bedrijfsbossen langs de Hagmolenbeek en de Buitenbeek.

Wat verder van de beek af vinden we de grove dennenbossen, natte heidevelden en vennen. Omdat volwaardig boeren in een dergelijk kleinschalig landschap steeds lastiger werd, zijn vorig jaar enkele boerenbedrijven verplaatst naar Drenthe. Daardoor kwam er ook de gelegenheid om de Hagmolenbeek meer ruimte te geven wat past in het moderne waterbeheer en anti-verdrogingsbeleid. Langs het door het gebied lopende kerkpad kwamen we langs een met Adelaarsvaren begroeide open plek. Wytze Boersma vertelde dat hier een mislukt experiment met zwijnen was uitgevoerd om de bosverjonging weer op gang te krijgen. Wat verderop langs een pad door de heide zagen we Dubbelloof in de greppel. Een merkwaardige groeiplaats van de varen die we meestal op beschaduwde plaatsen zien.

In het bos vonden we een zwarte veer met witte stippen die we niet thuis konden brengen. Even verderop zagen we bij een boerderij sierhoenders met het verenpak dat bij de gevonden veer hoorde. De hoenders lopen blijkbaar ook wel eens in het bos. Bij dezelfde boerderij zagen we ook een groep Huis- en Ringmussen. Met de laatste soort, een echte boerenlandvogel, waren we erg blij omdat we deze steeds minder vaak zien. Wat mij betreft, was het een geslaagd begin van het excursieseizoen.

Waargenomen soorten

Vogels

Boomklever	Buizerd
Gaai	Geelgors
Groene specht	Grote Bonte Specht
Heggenmus	Huismus
Kauw	Koolmees
Ringmus	Roodborst
Spreeuw	Staartmees
Vink	Witte kwikstaart
Zanglijster	

Planten & Mossen

Adelaarsvaren	Boswilg
Dubbelloof	Gewoon Sneeuwkllokje
Gewoon Speenkruid	Hazelaar
Herderstasje	Hulst
Kleine veldkers	Klimopereprijs
Wilde Gagel	

Paddenstoelen

Brandnetelschijfje

Insecten

Hulstvlieg

Dubbelloof

Verslag excursie: Twickel

Datum : Zaterdag 25 maart 2017
Thema : Vogels
Deelnemers : 6
Leiding : Harry de Jong
Weer : Zon

Met enige vertraging door een misverstand, de ene groep stond bij de parkeerplaats van het kasteel, de andere bij het Hoogspel, zijn we met 6 personen betrokken voor een excursie over het landgoed Twickel.

Bij een aangename temperatuur met niet al te veel wind liepen we richting het 'Overpark'. De stichting Twickel is al een aantal jaren bezig met de herinrichting van met name het 'Overpark'. Dit is goed te zien. Er zijn nieuwe paden aangelegd, sloten gegraven en bruggetjes vervangen. Ook zijn hierlangs nieuwe, jonge bomen aangeplant.

Nog een aantal werkzaamheden waaronder de plaatsing van de Marktstraatbrug, de verjonging van de bomen achter de werkplaatsen, en de herinrichting van het Kreeftengat.

Als deze werken zijn gedaan, dan is Twickel klaar met uitvoering van het masterplan dat landschapsarchitect Michael van Gessel in 1999 maakte om het landschapsbeeld rondom kasteel Twickel te herstellen.

Al vrij snel hoorden en zagen we een paartje Middelste bonte specht. Mooi was de oranje kuif te zien. Het paartje was bezig een nestholte uit te hakken.

Middelste bonte specht

Bij een Rododendron zagen we aan aantal bruine knoppen die door een anamorfe schimmel waren aangetast, de Azaleaknopvreter.

Het zijn zeer kleine zwammetjes, met zwarte harig ronde knopjes op dunne zwarte steeltjes en die zich vooral in februari en maart manifesteert.

Met de loep waren deze minuscule schimmels goed te zien, vele tientallen op één knop.

De schimmel wordt veroorzaakt door Rhododendroncicade die in de herfst eitjes in de jonge knoppen legt. Dat geeft wondjes waarlangs sporen binnendringen.

Op een aantal plaatsen hoorden en zagen we Goudhaantjes.

Goudhaan

Speenkruid, Bosanemoon en Witte klaverzuring lieten zich al in bloei zien.

Langs de steile kanten van de slootjes in het bos Dubbelloof en Gewoon plakkaatmos (Pella epiphylla).

Dit Gewoon plakkaatmos zat vol met witte slierten, bijzonder om te zien. Wytze heeft dit nagezocht en meld hier het volgende over:

"Na de bevruchting groeit uit het involucreum een glazig witte kapselsteel. Deze steel kan wel tien centimeter lang worden en is zo slap dat hij in veel gevallen omknikt. Het sporenkapsel, een bruinzwart bolletje, is rijp in het voorjaar."

Langs het pad door het Bokdammerveld vonden we nog veel Moeraswolfsklauw. Dit breidt zich hier elk jaar steeds verder uit. Ook staat hier nog veel Gagel.

In de vennetjes zijn elk voorjaar Heikikkers te zien, maar we hebben ze niet gezien.

Vanaf erve Bokdam hebben we een stukje van de nieuwe 'Umfassungsweg' gevolgd.

Bij vistrap tussen de Oelerbeek en de Twickelervaart liet een paartje Grote gele kwikstaart zich goed bekijken.

Via de 'Noordmolen', de watermolen, liepen we terug naar de parkeerplaats.

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boomklever
Boomkruiper	Buizerd
Fazant	Gaai
Glanskop	Goudhaan
Grauwe Gans	Groene Specht

Grote Bonte Specht
 Grote Lijster
 Heggenmus
 Houtduif
 Koolmees
 Meerkoet
 Middelste Bonte Specht
 Roodborst
 Staartmees
 Torenavk
 Wilde Eend
 Witte Kwikstaart
 Zwarte Kraai

Grote Gele Kwikstaart
 Havik
 Holenduif
 Kauw
 Kuifmees
 Merel
 Pimpelmees
 Spreeuw
 Tjiftjaf
 Vink
 Winterkoning
 Zanglijster

Planten & Mossen

Bosanemoon
 Gewoon Speenkruid
 Kleine maagdenpalm
 Witte klaverzuring

Gewoon Plakkaatmos
 Klein hoefblad
 Wilde gagele

Paddenstoelen

Azaleaknopvreter

Insecten

Bont Zandoogje
 Daggauwoog

Citroenvlinder
 Kleine Vos

Daggauwoog

In de bermen langs de verharde vonden we Donkersporig bosviooltje en Maartsviooltje. We vervolgden de route over een graspad aan de zijkant van het kasteel.

Hier groeien grote hoeveelheden Lenteklokjes, een bijzondere groeiplaats dus, helaas waren ze al uitgebloeid.

Alhoewel het exoten zijn hebben we nog wel even aandacht besteed aan de verschillen tussen Chinese moerascipres (Metesequoia) en Moerascypres (Taxodium), de bladstand geeft hier snel uitkomst.

Bij de ijskelder uitgekomen vervolgden we onze weg over het zandpad richting de Postweg.

Van typische bosvogels zoals de spechten hebben we weinig gehoord en gezien.

Bij de Poortweg vlakbij de Poelsbeek was het tijd voor de koffiepauze.

Hier vlakbij, in een nat bosje, stonden een aantal exemplaren van het Rood peperboompje.

Rood peperboompje (foto: Gerrit Haverkamp)

Met een ruime lus en afwisselend door oud bos en langs grazige velden zijn we weer teruggelopen naar de parkeerplaats.

Verslag excursie: Weldam

Datum : Zondag 09 april 2017
Thema : Stinzenplanten
Deelnemers : 7
Leiding : Gerrit Haverkamp
Weer : Zon

Met een bleek voorjaarszonnetje en een aangename temperatuur konden we deze excursie met 7 deelnemers starten bij de parkeerplaats aan de Weldammerlaan.

Richting het kasteel lopende viel het op dat in de weilanden grote hoeveelheden Pinksterbloemen bloeiden, één van de waardplanten van het Oranjetipje waarvan een paar mannetjes al rondvlogen.

Waargenomen soorten

Vogels

Bonte vliegenvanger
 Buizerd

Boomklever
 Zwartkop

Planten & Mossen

Bosandoorn
 Bosveldkers
 Donkersporig bosviooltje
 Gele dovenetel
 Gewone salomonszegel
 Hartbladzonnebloem
 Klimopereprijs
 Lenteklokje
 Rood peperboompje
 Wilde hyacint

Bosanemoon
 Dalkruid
 Geel nagelkruid
 Gewone dotterbloem
 Gewone vogelmelk
 IJle zegge
 Lelietje-van-dalen
 Maartsviooltje
 Slanke sleutelbloem
 Witte klaverzuring

Insecten

Citroenvlinder
 Oranjetipje

Klein koolwitje

Verlag excursie: Oelerschoolpad

Datum : Zondag 30 april 2017
Thema : Vogelherkenning
Deelnemers : 31
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Zon

Mooiere weersomstandigheden hadden we ons niet kunnen wensen, zonnig, bijna geen wind en een fijne temperatuur voor deze openbare vogelexcursie. Met een opkomst van 31 personen zijn we dik tevreden. Omdat we meer dan 20 personen kunnen verwachten, hadden we vooraf bij Stichting Twickel een evenementenvergunning aangevraagd en gekregen.

Na een woord van welkom gingen we als één groep op pad. Ook werd aangekondigd dat we misschien kans hadden dat we de koekoek zouden horen. Deze is vaak rond 30 april terug.

Harry, met de iPhone voorop en Andries achteraan. Zodoende konden de deelnemers vragen stellen.

In het begin van de wandeling hoorden we de vink, koolmees en de zwartkop.

Bij een sparrenbosje werd even stilgestaan. Harry vertelde dat hij daar vaak goudhaantjes had gezien. Met de iPhone werd het geluid van de zang afgespeeld en dit werd ogenblikkelijk beantwoord. Met de verrekijker konden we deze onrustige vogeltjes goed bekijken.

Goudhaan

Even verderop werd dit trucje herhaald maar met het geluid van de middelste bonte specht. Jammer dat deze de elektronische zang niet beantwoordde.

Over het bruggetje gingen we linksaf. Daar hoorden we het winterkoninkje, de roodborst en de fitis.

Na dat we de boerderij hadden gepasseerd, kwamen we in een open gedeelte. Daar zagen we dat zwarte kraaien achter de buizerd aan zaten om hem te verjagen. Vanuit de groep werd opgemerkt dat bij kievieten de zwarte kraaien worden verjaagd. Bij een openschuur van de boerderij werd gekeken of er ook boerenzwaluwnesten waren. Deze hebben we niet kunnen vinden. Wel zagen we nog wat huismussen. rond vliegen.

De boerenzwaluwen zagen we even later over de weilanden vliegen.

Boerenzwaluw

Tijdens de excursie werd niet alleen naar vogels gekeken, maar ook naar verschillende bloeiende planten. Deze werden met een loep goed bestudeerd.

Omdat de bewoners van de boerderij Kamers deelnamen aan de excursie mochten we over hun erf terug naar de parkeerplaats. Door deze verkorting waren we ongeveer 11 uur terug. Vooraf was ook aangegeven dat de excursie twee uren zou duren.

We kunnen terug kijken op een geslaagde excursie en dat vonden de deelnemers ook. Hoewel we later een mailtje kregen dat het met een hond er bij nog gezelliger zou zijn geweest.

Nogmaals hartelijk dank voor de begeleiders.

Waargenomen soorten

Vogels

Boerenzwaluw	Buizerd
Ekster	Fitis
Goudhaan	Grote Bonte Specht
Houtduif	Huismus
Kauw	Koolmees
Merel	Pimpelmees
Roodborst	Spreeuw
Tjiftjaf	Turkse Tortel
Vink	Wilde Eend
Winterkoning	Zwarte Kraai

Overig

Rode Eekhoorn

Buizerd

Fitis

Verlag excursie: Söbbing

Datum : Zondag 14 mei 2017
Thema : Voorjaarsbos
Deelnemers : 4
Leiding : Harry de Jong
Weer : Zon

Met zonnig weer reden naar het op Turoon kalk gelegen boerenbedrijfsbos Söbbing, ten noorden van Wessum.

Nadat we de auto in de berm hadden geparkeerd en de deelnemers hadden verwelkomt die daar rechtstreeks naar toe waren gereden, starten wij onze wandeling langs een akker met voedergerst.

Links van de akker, een houtwal met: Hondсроos, Rode Kornoelje, Vlier, Lijsterbes, Hazelaar, Wilg, Meidoorn en Sleedoorn. Langs de rand o.a. Dolle Kervel. Hier hoorden we Tjiftjaf, Zwartkop en Tuinfluiter. Langs het erf van de boerderij vloog een paartje groenlingen heen en weer. Een Bosspitsmuis stak de weg over.

Bij de ingang van het Eiken-Haagbeukenbos stond veel Bosbingelkruid.

Even verder veranderde het bos in een kruidenrijk voorjaarsbos met Bosanemoon en Witte klaverzuring (beide vrijwel uitgebloeid). Hele plekken waren wit van Grote muur, uitbundig wit bloeiend. Hier stonden ook de nog niet bloeiende planten van Knopig helmkruid.

We zagen Aronskelk, Veelbloemige salomonszegel, Robertskruid en Lievevrouwebedstro volop in bloei.

Hier vloog ook de Tau-vlinder, een dag-actieve nachtvlinder uit de familie der nachtpauwogen.

In een wat vochtiger gedeelte zagen we: Ongevekt longkruid, Boswederik, Bosereprijs.

Helaas bloeide het Longkruid nog niet. Wel ontdekten we nog Eenbloemig parelgras.

Het bos hier leek wel op een vloedbos maar het zag er erg droog uit. Ook de beekjes die door dit gebied liepen stonden droog.

Wat verderop leek het weer wat vochtiger met o.a. Hondsdraf en Groot Springzaad (nog niet bloeiend). Langs de berm van een pad Wolfspoot, Dalkruid, Look zonder look, Geel nagelkruid, IJle zegge en veel Lelietje-van-Dalen.

In het bos liepen een paar reeën en Bert zag een Vos lopen.

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boerenzwaluw
Bonte Vliegenvanger	Boomvalk
Buizerd	Fazant
Fluiter	Groene Specht
Groenling	Grote Bonte Specht
Holenduif	Houtduif
Huismus	Kauw
Merel	Spreeuw
Tjiftjaf	Torenvalk
Tuinfluiter	Vink
Winterkoning	Witte Kwikstaart
Zanglijster	Zwarte Kraai
Zwartkop	

Planten & Mossen

Aalbes	Adelaarsvaren
Beuk	Bosanemoon
Bosbingelkruid	Bosereprijs

Bosbingelkruid

Bosgierstgras
 Boszegge
 Dagkoekoeksbloem
 Donkersporig bosviooltje
 Eenbloemig parelgras
 Es
 Gelderse roos
 Gevlekte aronskelk
 Gewone salomonszegel
 Gewone vogelkers
 Gewoon speenkruid
 Groot springzaad
 Grote muur
 Hazelaar
 Hulst
 Klimop
 Knopig helmkruid
 Lelietje-van-dalen
 Look-zonder-look
 Moerasmuur
 Muskuskruid
 Ongevekt longkruid
 Ruige veldbies
 Ruwe smele
 Sleedoorn
 Spaanse aak
 Vogelmuur
 Wilde kamperfoelie
 Witte klaverzuring
 Zomereik

Paddenstoelen

Gewone Wimperzwam
 Korstvormig schorsschijfje
 Roze Raspzwam
 Zwartwitte Mollisia

Overig

Europese Haas
 Ree

Insecten

Groot Koolwitje
 Tauvlinder

Boswederik
 Brede stekelvaren
 Dalkruid
 Drienerfmuur
 Eenstijlige meidoorn
 Framboos
 Gele dovenetel
 Gewone ereprijs
 Gewone Vlier
 Gewoon Robertskruid
 Groot heksenkruid
 Grote brandnetel
 Haagbeuk
 Hondsdraf
 IJle zegge
 Klimopereprijs
 Kruipende boterbloem
 Lievevrouwebedstro
 Mannetjesvaren
 Moerasvergeet-mij-nietje
 Muursla
 Pinksterbloem
 Ruwe iep
 Slanke sleutelbloem
 Smalle stekelvaren
 Tweestijlige meidoorn
 Wijfjesvaren
 Wilde lijsterbes
 Wolfspoot
 Zwarte els

Grijze Viltmollisia
 Roestkleurige Borstelzwam
 Vroeg Eikenbladzwammetje

Gewone Bosspitsmuis
 Vos

Oranjetipje

Eenbloemig parelgras

Gevlekte aronskelk (foto: Laurens van Run)

De natuur op bedrijventerrein Oosterveld

Excursie: 14 juni 19.00 uur

Aan de Oldenzaalsestraat in Hengelo ligt vlak voor Frans op de Bult aan de rechterzijde het bedrijventerrein Oosterveld.

In goed overleg tussen gemeente, IVN Hengelo en KNNV Hengelo-Oldenzaal is besloten om de natuur op de (nog) niet bebouwde delen tijdelijk zijn gang te laten gaan. Het is en blijft uiteindelijk een industrieterrein, maar tot zich hier bedrijven vestigen, mag de natuur profiteren.

Er is vooraf een analyse gemaakt over de huidige en toekomstige aanwezigheid van zeldzame planten of dieren.

Het gebied is verdeeld in een deel waar schapen grazen én een deel waar de natuur zijn gang mag gaan. Op dit deel vindt er wel beheer plaats. Zo wordt er een maal per jaar gemaaid en wordt opslag van bijvoorbeeld bramen binnen de perken gehouden. Aflopen jaren zijn er de nodige plantensoorten gevonden. Karakteristieke bremstruiken zijn bij het maaien gespaard gebleven.

Bij het beheer en onderhoud zal een beroep gedaan worden op vrijwilligers. In het najaar is er, in samenwerking met de werkgroep landschapsonderhoud van het IVN, een werkmorgen. Het gebied heeft, afhankelijk van de terreinomstandigheden, een eigen dynamiek. Hier willen we tijdens een excursie aandacht aan besteden.

Brem (foto: Jan Zwieneberg)

Op 14 juni houden KNNV en IVN, in samenwerking met de Wijkraad Hasseler Es, deze excursie op het Oosterveld.

Er wordt om 19.00 uur gestart op het bedrijventerrein ter hoogte van het benzinstation.

Gezien vanuit het raam

Vanuit het raam in de kamer heb ik zicht op een rijtje beukenbomen waarin nu twee eksternesten zitten. Het heeft heel wat tijd en moeite gekost voordat het zover is gekomen. Het begon in het voorjaar van het vorige jaar. Toen waren twee eksters druk bezig om een nest te bouwen. Het is nooit afgemaakt en ik denk dat er geen broedsel is geweest. In de loop van het jaar is het nest wel wat uit elkaar gevallen. Het was toen ook al vermakelijk dat een paar zwarte kraaien af en toe op bezoek kwamen om het nest te inspecteren. Dit werd niet door de eksters op prijs gesteld. Met veel kabaal probeerden ze de kraaien te verjagen. Na een poosje vertrokken de zwarte kraaien weer en was de rust weder gekeerd. De zwarte kraaien hebben nooit het eksternest gekraakt om daarin te broeden.

Dit jaar begonnen de eksters weer met het opbouwen van het nest. Ook nu kwamen de zwarte kraaien af en toe een kijkje nemen. Zoals vorig jaar vertrokken de zwarte kraaien weer met veel kabaal.

Dit jaar ging het toch wat anders. In maart kwamen s 'avonds de eksters uit de beurt om een praatje te maken. Althans zo leek het. Soms waren er wel 15 tot 20 eksters bij elkaar. Het leek er op of de paartjes ook al gevormd waren. Met een klein beetje fantasie zag je eksters twee aan twee zitten.

Na een poosje zag je dat de eksters in de boom er naast een nieuw nest probeerden te maken. Binnen een paar dagen hadden ze al een behoorlijk nest. Je staat versteld hoe snel zoiets gaat. Het viel op dat ze geen oude takjes van de grond haalden, maar dat ze nieuwe twijgen gebruikten die ze met hun snavel van de bomen afbraken. Na een paar dagen was het nest al groter dan het eerste nest en kreeg het een dakje. De zwarte kraai zie ik de laatste tijd ook niet meer. Ik denk dat de gebieden zijn afgebakend.

Of er gebroed wordt is zelfs met de verrekijker moeilijk te zien.

Op een ochtend hoorde ik een vreselijk kabaal. Ik dacht dat de zwarte kraai weer op bezoek was. Dat was niet zo. Wel zag ik een paartje eekhoorns in de buurt van het nest. Of ze een eitje hebben gepikt kon ik niet zien.

Of we dit jaar nog jonge eksters te zien krijgen moeten we maar afwachten. Nu, half april is het rustig.

Wytze Boersma

Dagkoekoeksbloem, *Silene dioica*

De Dagkoekoeksbloem is een zeer algemene plant in ons land. Deze plant groeit vaak in groepen op wat voedselrijke, vochtige, zandige grond in lichte bossen, bosranden en bermen. Eddy Weeda vermeldt in de oecologische flora dat het merkwaardig is dat zij in de rijke bossen van Oost-Twente verstek laat gaan. De Dagkoekoeksbloem wordt bijna één meter of meer hoog en bloeit met zijn rood-rose bloemen van eind april tot diep in de herfst.

Zoals de wetenschappelijke soortnaam, *dioica* aangeeft is de plant tweehuizig. Er zijn planten met alleen maar vrouwelijke bloemen en er zijn planten waaraan alleen maar mannelijke bloemen voorkomen. Het blijkt dat manlijke planten in de meerderheid zijn en dat ze rijker bloeien dan de vrouwelijke. Op de gespleten kroonbladen zit een bijkroon. Deze bestaat uit twee rechtopstaande aanhangsels. De plant is bezet met zachte haren.

De kelk van de vrouwelijke bloemen is dik en bevat ongeveer twintig nerven. De manlijke kelk is buisvormig en heeft tien nerven. Bij de vrouwelijke bloemen steken de stijlen meestal boven de bloemen uit.

De doosvrucht bevat tien tanden. Deze staan bij de Avondkoekoeksbloem rechtop en bij de Dagkoekoeksbloem zijn ze omgekruld. Bij vochtig weer sluiten ze de doosvrucht af.

Wat af en toe opvalt is dat de bloemen soms paars-bruin gevlekt zijn. Dit is het gevolg van een aantasting van een brandzwam, *Ustilago violace* die de meeldraden aantast. Als vrouwelijke bloemen worden aangetast, groeien de rudimentaire meeldraden en steken ze boven de bloem uit. Meestal worden de vrouwelijke planten aangetast.

In de loop van de tijd heeft de Dag koekoeksbloem heel wat wetenschappelijk namen gehad. zie onderstaande tabel.

jaar	wetenschappelijke naam	synoniem(en)	opmerking
1888	Lychis diurna	Melandryum rubrum	Schoolflora, Heukels, 4 dr
1904	Melandryum (Röhl) rubrum	Lychis diurna;	Geïllustreerde schoolflora, Heukels, 2 dr
1934	Melandrium (Roehl) dioecum	Lychis diurna; Melandryum (Röhl) rubrum	Geïllustreerde schoolflora, Heukels, 11 dr
1942	Melandrium (Roehl) diurnum	Lychis diurna; Melandryum rubrum; M. dioecum; M. silvestre	Geïllustreerde schoolflora, Heukels, 12 dr
1956	Melandrium (Roehl) rubrum	Lychis diurna; L. dioica; Melandryum rubrum; M. dioicum; M. silvestre	Geïllustreerde schoolflora, Heukels, 14dr
1983	Silene dioica	Melandrium rubrum	Flora van Nederland, 20 dr

Over de Nederlandse naam Koekoeksbloem zijn verschillende verklaringen. Er wordt gezegd dat de naam van de plant is afgeleid van de van de Koekoek. De eerste roep van Koekoek is ongeveer gelijktijdig met het begin van de bloei van de plant. Een andere verklaring is dat op de plant vaak "koekoeksspog" wordt aangetroffen in de oksels van de bladeren. Dit spuug zou zijn van de Koekoek. In werkelijkheid is het schuim dat de larve van een schuimcicade heeft veroorzaakt.

In het woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten komen 16 verschillende volksnamen voor van de Dagkoekoeksbloem.

Informatie afkomstig van:

R. van der Meijden, Heukels' Flora van Nederland

E. J. Weeda, Oecologische Flora, deel 1

H. Heukels, Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten

Wytze Boersma

Over zee op den rug van kraanvogels

Af en toe, op regenachtige dagen, ga ik bezig met het catalogiseren van mijn (natuur)boeken.

Vaak blijf ik dan in een boek wat bladeren en lezen.

Zo kwam ik in een boek van E. Heimans uit 1906 een intrigerend verhaal tegen. In het boek genaamd:

"MET KIJKER EN BUS - Geïllustreerde schetsen uit het leven Van Planten en Dieren"

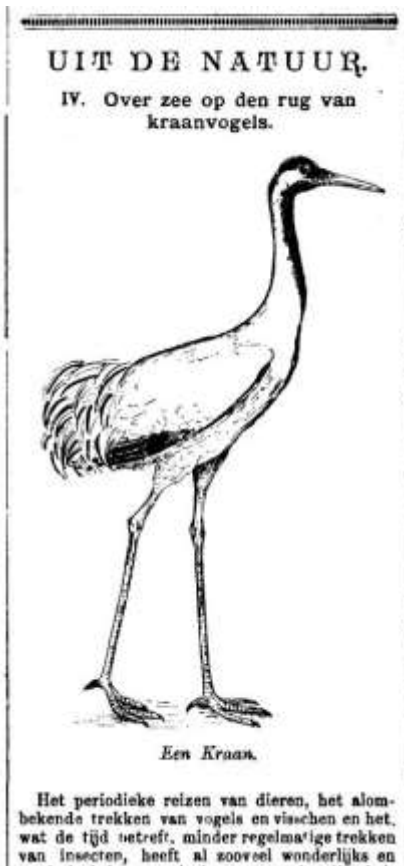
stond een verhaal genaamd "**Over zee op den rug van kraanvogels**".

In dit verhaal schrijft E. Heimans over het meeliften van kleine (zang)vogels op de rug van Kraanvogels en Ooievaars tijdens de trek.

Ik ben eens wat gaan zoeken in de diverse literatuur en op internet om hierover wat meer gegevens te krijgen.

Bovenstaand boek bevat een bloemlezing van wekelijkse artikelen die in 't Groene Weekblad (de Groene Amsterdammer) zijn verschenen.

Eli Heimans' (1861-1914) stukjes in De Groene Amsterdammer verschenen in de rubriek 'Uit de natuur'. Tot zijn plotselinge dood, in juli 1914, schreef hij ruim zeshonderd artikelen, vrijwel altijd geïllustreerd, meestal met eigen tekeningen.

Het oorspronkelijke bericht verscheen in de "Groene Amsterdammer" van 7 december 1902 in de column "Uit de natuur".

Eli Heimans was een Joods-Nederlandse onderwijzer en natuurbeschermer. Hij leverde samen met Jac. P. Thijssse een belangrijke bijdrage aan de popularisering van de natuurstudie en legde mede de basis voor de natuurbescherming in Nederland.

Samen met Jac. P. Thijssse, met wie hij dezelfde passie voor de natuur en zijn pedagogische inzichten deelde, schreef hij de serie **Van vlinders, bloemen en vogels** waarvan het eerste deel in 1894 verscheen. Daarna richtten ze het tijdschrift *De Levende Natuur* op, samen met J. Jaspers jr. De eerste aflevering verscheen in 1896.

In 1899 verscheen als volgende mijlpaal van hun samenwerking de eerste druk van de *Geïllustreerde flora van Nederland*, die later bekend zou worden als de "Heimans, Heinsius en Thijssse" (HH&T). Bij de eerste druk waren de schrijvers nog "Heimans en Thijssse", maar aan de volgende drukken werkte ook H.W. Heinsius mee, zodat het werk meestal werd aangeduid met de naam Heimans, Heinsius en Thijssse. Deze flora was vooral ook bedoeld voor beginners. Anders dan de oudere flora's bevatte deze flora niet alleen tekst maar ook illustraties, en bovendien werden zo min mogelijk moeilijke termen gebruikt.

Heimans nam in 1901 samen met een aantal anderen het initiatief tot de oprichting van de "**Nederlandse Natuurhistorische Vereniging**", later de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. Tot zijn dood zette hij zich enthousiast voor deze vereniging in.

Bron Wikipedia.

Onderstaande citaat vond ik in:

"Op zoek naar de kraanvogels Der-Chantecoq - Natuurtijdschriften door R Veltkamp - 2000"
Schrijvende over de Kraanvogels:

"De jonge vogels zijn te herkennen aan hun schrille kreten, lijkend op het geluid van mussen. Hierdoor is een oud volksgeloof ontstaan dat kleinere vogels de trek volbrengen op de rug van de groten. Een idee dat trouwens nog steeds leeft. Houtvesters in Finland hebben gezien dat een groep kraanvogels samen met kleine vogels neerstreek in een weiland. Volgens hen waren ze meegelift op de rug van de kraanvogels."

Aristoteles vermeldt dat de kraanvogels als ze over zee naar het zuiden trekken een driehoek vormen. De top van de driehoek doorsnijdt de lucht en de twee opstaande zijden van de driehoek lijken in zoverre op de zijden van een schip dat de vleugels van de kraanvogels hier de rol vervullen van roerriemen. Van achteren blaast de wind in de driehoek zoals hij bij het schip in de zeilen blaast. Iedere kraanvogel legt bij het vliegen de hals en kop op de rug van de vogel die voor hem vliegt. De voorste wordt spoedig moe omdat hij op geen andere kan steunen en vliegt, als hij vermoeid is naar het uiteinde van de troep om daar uit te rusten. Een andere vogel neemt de leiding over en zo wisselen ze steeds van plaats.

Wikipedia

Volgens de traditie waren de Chinese "Hemelse kraanvogels" (tian-he) of "Gezegende kraanvogels" (xian-he) boodschappers van wijsheid, de legendarische Taoïstische wijsheden die werden vervoerd op de rug van een kraanvogel.

Over zee op den rug van kraanvogels.

Het periodieke reizen van dieren, het alombekende trekken van vogels en visschen en het, wat de tijd betreft, minder regelmatige trekken van insecten, heeft al zooveel wonderlijks en raadselachtigs voor leek en natuurkundige beiden, dat het haast onvergeeflijk is, de zaak nog lastiger te maken, door er een bijna ongelooftelijke bijzonderheid bij te ontdekken. En toch kon dat wel eens 't geval zijn.

Nu ik weer, als elk jaar lees van kraanvogels, die over ons land zijn getrokken en hier en daar zelfs hebben uitgerust, en gevischt, komt mij een waarneming te binnen van een ontdekkingsreiziger in West-Azië. Deze meende indertijd bemerkte te hebben, dat trekkende kraanvogels allerlei kleine vogeltjes op hun rug meenamen naar het Zuiden, en deze diertjes, kwikstaartjes waren er ook bij, veilig over zeeën en hooge bergen droegen.

Ik heb eens opgezocht, wat ik over deze bijzonderheid vermeld kon vinden.

De eerste schrijver, die er melding van maakte, was een oorlogscorrespondent van een groot New-Yorksches dagblad op 'Creta. Hij werd eens door visscherlui attent gemaakt op een zacht gezang of getijlp, telkens wanneer kraanvogels van 't Noorden kwamen overvliegen. Hij ging er nu op letten; de vogels vlogen altijd laag en 't gefluit was duidelijk te onderscheiden van het ruischen en zwiepen der groote, regelmatig slaande vleugels. Om zekerheid te hebben schoot de Amerikaan zijn revolver af en eenige kleine vogels vlogen hoog op, om een eindje verder weer op de snel stijgende kraanvogels neer te komen.

Een dergelijke waarneming is ook gedaan bij ooievaars en wel op Rhodus, door den Zweedschen reiziger Hedenborg. Hij zag, toen deze dieren blijkbaar zeer vermoeid van een lange reis neerstreken, een aantal kleine vogels van hun rug vliegen; de afstand was niet groot, toch kon in de schemering de soort niet met zekerheid bepaald worden.

Ook uit Amerika komen berichten; daar is aan de Hudsonbaai opgemerkt, dat telkens, precies tegelijk met de Canada-gans, een zeldzame vinkensoort van de winterkwartieren terugkeert, en herhaaldelijk is door jagers gezien, dat deze diertjes tegen den najaarstrek op den rug van de ganzen meevliegen.

Nu staan jagers, dankzij de *Fliegende Blatter* e. d. niet in den roep van een bijzondere voorliefde voor de onopgesmukte waarheid; dat geldt evenwel alleen voor vakberichten waar sprake is van hondenheldedaden en fortuinlijkheden op jachtgebied. Voor 't waarnemen van de levenswijze der dieren heeft een jager, die er lust in heeft, wat tijd, gelegenheid en

ervaring betreft, veel voor op een natuuronderzoeker, en aan de jagers (het woord in ruimen zin genomen) heeft de zoölogie dan ook de kennis van heel wat merkwaardige bijzonderheden uit de levenswijze der dieren te danken.

Ook een geestelijke droeg een steentje bij. In Petermanns Reisen haalt dr. Budde een passage aan uit *Bible Customs and Bible Land*, (ik geloof wel, dat ik mij den titel van 't boek goed herinner), een werk van ds. Van Lennep, een man, die bijna zijn geheele leven in de Levant heeft doorgebracht en als ooggetuige meespreekt. Zoodra in den herfst de eerste koude winden waaien, ziet men in Syrië de kraanvogels uit het Noorden komen. Ze trekken laag en wanneer ze over bewoonde streken vliegen, schreeuwen ze voortdurend. Zoo nu en dan ziet men kleine vogeltjes uit de phalanx der kraanvogels opvliegen en er weer in neerdalen; het gezang der diertjes is duidelijk hoorbaar.

Jammer dat het tot nu toe, voor zoover ik weet, bij de waarnemingen van journalisten, jagers en zendelingen gebleven is. Al bestaat er geen grond om aan de waarheid hunner mededeelingen te twijfelen, 't is te hopen dat het ook aan ornithologen van naam eens gelukt, *het medereizen op den rug* waar te nemen. Dan wordt misschien meteen uitgemaakt, of we hier met eenige op zich zelf staande feiten of met een algemeen verschijnsel te doen hebben.

't Zou wel aardig zijn te kunnen verzekeren, dat onze West-Europeesche ooievaars (die gaan niet naar Rhodus en Egypte) transportdienst doen naar N.-W. Afrika, of alleen maar over de Middellandsche zee, voor onze leeuwerikken, kwikstaartjes en nachtegalen.

Wel vertelt dr. Kobelt, een bekend zoöloog, dat hij zelf eens een sterke vlucht kraanvogels over zich heen zag vliegen, zoo laag, dat hij elke veer der vogels kon onderscheiden, en dat hij heel duidelijk het gekweel van talrijke kleine vogeltjes kon hooren. En hij concludeert: „*Es was gar keine andere Mög-lichkeit als dasz die Kleinen auf dem Rücke der Grossen saszen.*”

Maar gezien heeft hij er dus toch geen enkele.

Ook een onderwijzer, A. Buxbaum uit Raunheim, die door Kobelt een goed en volkomen betrouwbaar vogelwaarnemer genoemd wordt, heeft meer dan eens als begeleiders van trekkende kraanvogels talrijke leeuwerikken gehoord niet alleen, maar ook gezien. Maar deze heer zegt weer niet, dat hij ze op den rug van de groote vogels heeft zien zitten.

't Kon wel wezen, dat de kleine alleen meetrekken om, tusschen de grootere vliegend, gemakkelijker de lucht te doorsnijden. Meetrekken met de kraanvogels doen dus kleine vogels wel, dat is nu zeker; maar of ze daarbij op den rug der groote zitten?

Uitgemaakt is het nog niet. Maar 't is toch wel zoo goed als zeker, 't Klinkt ook in 't geheel niet onwaarschijnlijk. Er zijn heel wat feiten bekend, waaruit blijkt, dat dieren elkaar willen en kunnen helpen in den strijd om 't bestaan; dan is 't evenwel altijd eigenbelang aan weerskanten. Hier zouden wij een geval hebben van geregeld hulpbetoon aan kleine dieren door groote, zonder dat deze, menschelijker wijze gedacht, er eenig voordeel bij hebben; of 't moest zijn, dat kraanvogels en ooievaars de kleine zangertjes voor hun muzikaal amusement op reis meenemen.

Dan zou 't wonder nog grooter worden.

E. Heimans 1906

Tot slot:

Voorzover ik heb kunnen nagaan is er geen bewijs in enigerlei vorm over het genoemde verschijnsel. Waarschijnlijker is dat dit onder de categorie volksverhalen valt. Des te opmerkelijker is dat E. Heimans aan het slot van zijn artikel opmerkt "Maar 't is toch wel zoo goed als zeker, 't Klinkt ook in 't geheel niet onwaarschijnlijk".

Harry de Jong

Een boomverhaal uit Arboretum Singraven

Samen met Leo Schoolkate zijn we al een tijdje actief op het Arboretum Singraven. In 2016 is er veel geïnventariseerd en afgelopen maanden zijn er weer nieuwe bomen geplant. Dit jaar komen er ook nieuwe naamborden. Voor de bezoekers wil men ook graag een aantal kortere boomverhalen, die op Tweede Pinksterdag voor het eerst gebruikt gaan worden. We maken er nu vijf of zes en één van deze verhalen gaat over de douglasspar. Deze staat hieronder. Om de boom in het echt te zien, hoeft men niet perse naar Singraven, wel de moeite waard!, maar kan ook in Hengelo in het van Alphenbos. Op de Lonnekerberg groeien als restant van de houtproductie nog een aantal zeer imposante exemplaren.

We komen zeker nog een keer terug op het Arboretum Singraven.

Douglasspar (Pseudotsuga menziesii)

Deze imposante conifeer is vernoemd naar de Schotse hovenier D. Douglas, die deze boom in 1827 vanuit het westen van Noord-Amerika naar Europa bracht. De douglasspar werd in 1793 door een Britse arts ontdekt.

D. Douglas was zeer onder de indruk van deze grote bomen, die daar wel 100 m. hoog kunnen worden. Wat de leeftijd in Europa wordt moeten we nog 'even' afwachten. We weten wel dat ze hier tussen de 30 – 60 meter hoog worden.

Ze zijn en worden nog steeds veel aangeplant voor de houtproductie waar ze tussen de 60 en 100 jaar oud gekapt worden. Het hout is in de handel onder de naam oregon oine. Ook op Singraven zijn ze aangeplant onder meer langs de toegangsweg naar het Arboretum Singraven. De douglasspar als echte laanboom komt niet veel voor.

De douglasspar is goed te herkennen aan de bruine schors, die op leeftijd steeds meer diepe groeven en spleten krijgt. Hier is goed te zien dat er elk jaar van binnenuit een dun laagje kurk bijkomt. Ook de kegels zijn opvallend door de schubben met drie tanden (zie foto).

De knoppen zijn spits en glanzend donkerbruin in tegenstelling met spar (Picea) en de zilverspar (Abies).

Verschillende vogels en de rode eekhoorn weten wel raad met de zaden in de kegels.

De boom heeft buigzame naalden die, na kneuzing, een aromatische geur geven (zoet-fruitig). Aan de onderzijde van de naald zitten twee witte strepen. Deze naalden zijn vaak te vinden op kleine boompjes in de nabijheid want de douglasspar zaait zichzelf uit. Kijk maar eens rond.

Het hout wordt gewaardeerd om zijn kwaliteit en duurzaamheid.

De douglasspar is groot maar wortelt toch niet diep. Als er meerdere bomen bij elkaar staan, vergroeiën de wortels. Hierdoor wordt het mogelijk om onderling voedsel te delen. Verder werkt de boom samen met verschillende soorten schimmels (mycorrhiza) die ook vergroeid zijn met de dunne wortels. Deze schimmels groeien snel en vergroten zo het worteloppervlak van de boom. De schimmels halen vocht en de daarin opgeloste voedingsstoffen uit de grond (tot wel 25% van de totale voeding). Als dank krijgen ze koolhydraten van de boom waardoor ze zelf groeien.

Periodiek vormen ze paddenstoelen, de vruchtlichamen. Een vorm van samenwerking waar ze alle twee beter van worden.

Gerrit Haverkamp en Jan Zwieneberg

Koninklijke onderscheiding voor Jan Zwieneberg

Op 26 april 2017 waren wij, Bernard Wanders, Gerrit Haverkamp en ik getuige van de hulding van Jan Zwieneberg voor een koninklijke onderscheiding. Hij ontving de onderscheiding voor al het vrijwilligerswerk wat hij de afgelopen jaren voor de groene verenigingen in de gemeente Hengelo heeft gedaan.

Met een list was Jan naar de Waterstaatskerk gelokt. Ralf ter Beek en Walter van Dijk, van de gemeente hadden Jan gevraagd of hij even tijd had om op 26 april te komen kijken naar een boom bij de Waterstaatskerk. Per mail had Jan geantwoord dat hij er op tijd zou zijn. Samen met Gerrit zijn ze met de fiets naar de Waterstaatskerk gegaan waar ze in een feestelijke gezelschap terecht kwamen. Naast familie waren er kennissen IVNers en KNNVers. Wat er toen met Jan gebeurde weet ik niet. Ik kan mij wel voorstellen dat hij zich even ongemakkelijk voelde. Een week van te voren had Elly nog gezegd dat hij nog even naar de kapper moest (dit zal wel vaker voor komen).

Tijdens de uitreiking kwam de burgemeester tijd te kort om alle activiteiten van Jan op te noemen. Bijna in elke "Onder de Loep" vinden we wel een artikel van Jan over zijn bezigheden.

Ongeveer een jaar geleden kreeg ik een mailtje van Hans Wienk, van het IVN of wij ook een bijdrage wilden leveren voor de aanvraag voor een koninklijke onderscheiding voor Jan. Samen met Gerrit en met advies van Bernard hebben we een brief opgesteld om het verzoek te ondersteunen. Het was niet zo moeilijk om items te vinden die opgenomen en benoemd moesten worden. Het aantal personen die er van af wisten moest beperkt blijven om de geheimhouding te waarborgen.

We zijn blij dat Jan geridderd is voor al zijn activiteiten. Hij heeft het dik verdiend. Jan, nogmaals van harte gefeliciteerd.

Wytze Boersma

Begin april is het SnailSnap-project van start gegaan. SnailSnap is een citizen science-project van Naturalis, EIS Kenniscentrum Insecten en Waarneming.nl. Door met een speciaal ontwikkelde app foto's van gewone tuinslakken te maken kan iedereen op een eenvoudige manier bijdragen aan onderzoek naar het effect van klimaatverandering en verstedelijking op deze slakkensoort.

Uiteraard zijn we op zoek naar zo veel mogelijk mensen die aan het project mee willen doen. Zouden jullie daarom wat aandacht aan het project willen besteden, zodat ook jullie leden op de hoogte zijn? Een berichtje op jullie website, in jullie nieuwsbrief of in jullie tijdschrift bijvoorbeeld?

Ik heb een persbericht, dat is verstuurd voor de lancering, toegevoegd. Ook op de website www.snailsnap.nl is meer informatie te vinden

Draag bij aan wetenschappelijk onderzoek met de SnailSnap-app. Kunnen tuinslakken zich snel genoeg aanpassen aan klimaatverandering?

Bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek door simpelweg een foto van een slak te maken. Het kan vanaf vandaag dankzij de nieuwe app SnailSnap. Gebruikers van SnailSnap verzamelen met één druk op de knop gegevens over de kleur en de locatie van tuinslakken. Deze gegevens worden door onderzoekers van Naturalis Biodiversity Center gebruikt om te bepalen of en hoe tuinslakken zich aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering en verstedelijking.

SnailSnap is ontwikkeld om mensen te betrekken bij wetenschappelijk onderzoek en om grote aantallen gegevens te verzamelen over een belangrijk onderwerp, namelijk de gevolgen van klimaatverandering. In Nederland is de gemiddelde jaartemperatuur sinds 1950 met 1,5°C gestegen. Verstedelijking zorgt lokaal zelfs voor nog grotere temperatuurstijgingen en droogte. Planten en dieren moeten zich aanpassen aan deze veranderende omstandigheden om te overleven. Maar kunnen zij dit wel snel genoeg?

Onderzoek aan de gewone tuinslak kan meer inzicht geven in de manier waarop dieren zich aanpassen. Huisjes van de gewone tuinslak komen in veel verschillende kleuren voor. De kleur van het huisje bepaalt mede hoe goed de slak bestand is tegen hitte en droogte. Slakken met lichtere huisjes zullen bijvoorbeeld minder snel oververhit raken in de volle zon. Betekent dit dat tuinslakken door klimaatverandering en verstedelijking dan ook lichter van kleur worden? Dit is één van de vragen die de onderzoekers hopen te beantwoorden met behulp van de SnailSnap-app.

De app is eenvoudig in gebruik en is beschikbaar voor iedereen met een Android-telefoon. Men hoeft enkel een foto van een tuinslak te maken en die te versturen. De GPS-coördinaten van de foto worden automatisch meegestuurd. Slakkenexperts controleren vervolgens alle foto's en noteren de kleur van de slak. De op deze manier verzamelde gegevens zullen door de onderzoekers worden gebruikt om de aanpassingen van de tuinslak in kaart te brengen.

SnailSnap is een initiatief van Naturalis, EIS Kenniscentrum Insecten en Waarneming.nl. Het project loopt van maart tot oktober, de periode waarin tuinslakken het meest actief zijn. Het uiteindelijke doel van het project is een artikel in een wetenschappelijk tijdschrift. De app is vanaf vandaag te downloaden via Google Play. Om op de hoogte te blijven van de laatste ontwikkelingen, volg de Facebook-pagina van Naturalis.

Voor meer informatie en instructies voor het fotograferen van de tuinslakken, bezoek: www.snailsnap.nl